

คู่มือการปฏิบัติงาน
โครงการสนับสนุนช่วยลดต้นทุนการผลิต
ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว
ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว
ปีการผลิต 2567/68

12 มิถุนายน 2567 V.10

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีนโยบายการลดต้นทุนการผลิตข้าว โดยทำนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และทำนาแบบยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกร และตระหนักถึงสภาพแวดล้อม จึงได้นำนโยบายตลาดนำ การผลิตมาใช้เพื่อกำหนดชนิดพันธุ์ข้าวในการวางแผนการผลิตให้เป็นไปตามที่ตลาดต้องการ โดยกรมการข้าว ส่งเสริมและสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดี เพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าวแบบยั่งยืน ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและผู้ปฏิบัติ อีกทั้งให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยในตลาดโลก ซึ่งจะทำให้รายได้ของเกษตรกร เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ปุ๋ยเป็นปัจจัยหนึ่งในการผลิตข้าว คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17.5 ของต้นทุนการผลิตข้าว และชีวภัณฑ์ยาปราบศัตรูพืชและวัชพืช รัฐบาลปัจจุบันให้ความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตข้าว โดยเฉพาะ การใช้ปุ๋ยที่เหมาะสมทั้งปริมาณและระยะเวลาที่เหมาะสม การใช้ชีวภัณฑ์ เพื่อมุ่งสู่เกษตรแม่นยำตามนโยบาย รัฐบาล โครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเป็นโครงการที่มีเป้าหมายการลดค่าใช้จ่าย ของต้นทุนการผลิตต่อกิโลกรัมของข้าวที่ผลิตได้ ผ่านการมีส่วนร่วม การตระหนักรู้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของ ปัจจัยการผลิตของเกษตรกร

คู่มือการดำเนินงานโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ฉบับนี้ จัดทำขึ้น เพื่อใช้เป็นคู่มือในการดำเนินงานโครงการของเจ้าหน้าที่ทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนโครงการ ซึ่งหวังว่า รายละเอียดในคู่มือฉบับนี้ จะใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยผู้เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินงานโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุน การผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเป็นไปด้วยความถูกต้อง รวดเร็วในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์ อย่างเป็นรูปธรรม และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

12 มิถุนายน 2567

สารบัญ

	หน้า
1. หลักการและเหตุผล	1
2. วัตถุประสงค์	3
3. เป้าหมาย	3
4. ผลผลิต และผลลัพธ์	4
5. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPIs)	4
6. กลุ่มเป้าหมายผู้ได้รับผลประโยชน์	4
7. ระยะเวลาดำเนินโครงการ	4
8. คุณสมบัติของเกษตรกรผู้มีสิทธิ์	4
9. เงื่อนไขโครงการ	5
10. ขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน	6
- คำอธิบายย่อแนวทางการดำเนินงานโครงการ	10
- ภาพขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ	11
11. งบประมาณและค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการ	12
12. หน่วยงานรับผิดชอบ	13
13. แผนการปฏิบัติงานโครงการและการติดตามโครงการ	14
14. แผนการใช้จ่ายงบประมาณ	21
15. การจัดสรรงบประมาณ	22
16. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	26
คำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	27
เอกสารอ้างอิง	32
ภาคผนวก	34

คู่มือการปฏิบัติงาน

โครงการสนับสนุนยุลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวปีการผลิต 2567/68

1. หลักการและเหตุผล

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักของคนไทย เป็นหลักประกันความมั่นคงทางอาหาร และเป็นสินค้าสำคัญของประเทศ ในด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยส่งออกข้าวมีมูลค่ากว่าแสนล้านบาททุกปี ในด้านสังคมมีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกว่า 4.68 ล้านครัวเรือน หรือประมาณ 16 ล้านคน ที่ต้องพึ่งพารายได้ส่วนหนึ่งจากการปลูกข้าว อีกทั้ง การปลูกข้าวยังก่อให้เกิดวัฒนธรรมของชาติมากมาย ในด้านสิ่งแวดล้อม การปลูกข้าวทำให้มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญ ในอดีตประเทศไทยส่งออกข้าว คิดเป็นร้อยละ 40 ของการส่งออกข้าวของโลก และเป็นผู้ส่งออกอันดับหนึ่งของโลกมายาวนานกว่า 30 ปี โดยมีมูลค่าสูงกว่า 200,000 ล้านบาทต่อปี โดยประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกรวมทั้งประเทศประมาณ 70 ล้านไร่ (ข้าวนาปีประมาณ 60 ล้านไร่ และข้าวนาปรังประมาณ 10 ล้านไร่) โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือเป็นพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิ (พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 และ กข15) เป็นข้าวที่ไวต่อช่วงแสง ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวที่สำคัญของประเทศมีการปลูกมากถึง 22.30 ล้านไร่ แต่มีผลผลิตเฉลี่ยค่อนข้างต่ำประมาณ 413 กิโลกรัมต่อไร่ พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีสภาพอากาศค่อนข้างแห้งแล้ง นอกเขตชลประทาน ทำให้เป็นอุปสรรคในการผลิตข้าว นอกจากนี้ยังพบว่าพื้นที่ในเขตชลประทานมีการปลูกข้าวที่ไม่ไวต่อช่วงแสง ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ยังไม่เต็มศักยภาพของสายพันธุ์ พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่ใช้สูตรปุ๋ยและอัตราการใช้ปุ๋ยไม่เหมาะสม มีปริมาณธาตุอาหารค่อนข้างต่ำ การใช้ปุ๋ย ทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มปริมาณธาตุอาหารในดินได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอต่อความต้องการของข้าว สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ประมาณ 2 แสนครัวเรือน พื้นที่ 1.20 ล้านไร่ อีกทั้งในระหว่างการผลิตข้าว เกษตรกรต้องเผชิญกับโรคศัตรูพืช ทั้งโรค แมลง และวัชพืช ซึ่งบางฤดูกาลอาจพบการระบาดของโรคและสร้างความเสียหายให้ผลผลิตเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจำนวนมากเช่นเดียวกัน และเมื่อใช้ต่อเนื่องเป็นเวลานานจะส่งผลให้เกิดการดื้อยา มีสารพิษตกค้างในผลิตภัณฑ์ และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร รวมถึงปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม เป็นอันตรายต่อทั้งคน สัตว์ ระบบนิเวศ และกระทบต่อการทำการผลิตข้าวในระยะยาว ทำให้ในปัจจุบันความสามารถการแข่งขันด้านข้าวในตลาดโลกของไทยเริ่มลดลง มีสัดส่วนการตลาดลดลงเหลือร้อยละ 15 และอยู่ในลำดับที่ 2 หรือ 3 ของการส่งออกข้าวของโลก ทั้งนี้เนื่องจากต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า ดังนั้น การลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตข้าว จึงเป็นเป้าหมายในนโยบายของรัฐบาลมาโดยตลอด ปัจจัยการผลิตหลักที่เพิ่มต้นทุนให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวและประเทศไทยต้องพึ่งพาจากต่างประเทศ อาทิ ปุ๋ยเคมี สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช และน้ำมันดีเซล ที่ปรับราคาสูงขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวค่าใช้จ่ายของต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น

ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์เป็นปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญในการผลิตข้าวเป็นอย่างมาก ปัจจุบันเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยในนาข้าวและมีขายในท้องตลาด ได้แก่ (1) ปุ๋ยสูตร 25-7-14 (2) ปุ๋ยสูตร 20-8-20 (3) ปุ๋ยสูตร 20-10-12 (4) ปุ๋ยสูตร 30-3-3 (5) ปุ๋ยยูเรีย 46-0-0 (6) ปุ๋ยสูตร 18-12-6 (7) ปุ๋ยสูตร 16-8-8 (8) ปุ๋ยสูตร 16-12-8 (9) ปุ๋ยสูตร 16-16-8 (10) ปุ๋ยสูตร 16-20-0 (11) ปุ๋ยสูตร 20-20-0 (12) ปุ๋ยสูตร 15-15-15 (13) ปุ๋ยสูตร 16-16-16

(14) ปุ๋ยสูตร 13-13-24 ปริมาณและอัตราการใส่ปุ๋ยของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว อาจยังไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าวและลักษณะของพันธุ์ข้าวซึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตตามศักยภาพของพันธุ์ข้าว หรือเกิดการสูญเสียจากอัตราการใส่ปุ๋ยที่ไม่เหมาะสม เป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตโดยเปล่าประโยชน์ การใส่ปุ๋ยเพื่อให้ต้นข้าวสามารถนำไปใช้ได้มากที่สุดและสูญเสียน้อยที่สุด ส่วนปุ๋ยอินทรีย์มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงบำรุงดินหลายๆ ด้าน ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ และเคมี ซึ่งจะมีผลต่อการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตของข้าว เป็นแหล่งธาตุอาหารเนื่องจากเป็นผลิตผล จากสิ่งมีชีวิตจึงมีธาตุอาหารต่างๆ ที่ข้าวใช้ในการเจริญเติบโตก่อนข้างครบถ้วนแต่ก็ยังมีการใช้ไม่แพร่หลายและไม่เป็นที่ยอมรับ สำหรับชีวภัณฑ์จะช่วยเกษตรกรแก้ปัญหาศัตรูพืชในพื้นที่นาข้าวอย่างมีประสิทธิภาพปลอดภัย และลดค่าใช้จ่ายจากการใช้สารเคมีโดยชีวภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย ชีวภัณฑ์ควบคุมแมลงศัตรูพืช ชีวภัณฑ์ควบคุมโรคพืช และชีวภัณฑ์ควบคุมวัชพืชแต่ปัจจุบันยังไม่เป็นที่รู้จักของชาวนามากนัก จากปัญหาดังกล่าวจึงต้องมีการใส่ปุ๋ยในปริมาณที่เหมาะสมต่อความต้องการของข้าวชนิดนั้น ๆ (ศรีสังวาล และสุนทร, 2562) ผลงานวิจัยของศูนย์เทคโนโลยีชีวภาพเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ค้นพบว่า พันธุ์ข้าวไม่ไวต่อช่วงแสง (กข41 ปทุมธานี 1) และไวต่อช่วงแสง (ขาวดอกมะลิ 105) มีความต้องการปุ๋ยที่แตกต่างกัน ผลงานวิจัยสรุปได้ว่าสูตรปุ๋ย 25-7-14 (N-P₂O₅-K₂O) เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตของข้าวในกลุ่มไม่ไวต่อช่วงแสง และสูตรปุ๋ย 20-8-20 (N-P₂O₅-K₂O) เหมาะสมสำหรับข้าวในกลุ่มไวต่อช่วงแสงที่ปลูกในดินร่วนปนทราย ซึ่งมีธาตุโพแทสเซียมต่ำ (ศรีสังวาล และสุนทร, 2562) ผลลัพธ์ของงานวิจัยดังกล่าวสามารถเพิ่มผลผลิตให้ข้าวในกลุ่มไม่ไวและไวต่อช่วงแสง ร้อยละ 20 และ 40 ตามลำดับ ซึ่งการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภัณฑ์ ที่ถูกต้องจะสามารถนำไปสู่การจัดทำนโยบายของรัฐบาลและขับเคลื่อนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ภาครัฐได้ให้การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมาโดยตลอด ในแต่ละปีรัฐบาลต้องใช้งบประมาณเพื่อดำเนินโครงการสนับสนุนค่าบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพผลผลิต มาตั้งแต่ปี 2562 ถึงปัจจุบัน ใช้งบประมาณปีละ 54,300 ล้านบาท ซึ่งเป็นการใช้เงินของพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลัง พ.ศ. 2561 เป็นมาตรการกึ่งการคลัง เพื่อสนับสนุนการลดต้นทุนการผลิตและค่าเก็บเกี่ยวข้าวให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ไร่ละ 1,000 บาท ไม่เกินครัวเรือนละ 20 ไร่ (ไม่เกินครัวเรือนละ 20,000 บาท) สนับสนุนให้กับเกษตรกรโดยตรง ไม่มีการติดตามการใช้เงินของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และในปีการผลิต 2566/67 รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการรักษาเสถียรภาพราคาข้าวเปลือกวงเงิน 66,923.03 ล้านบาท ประกอบด้วย 3 โครงการ ได้แก่ (1) โครงการสินเชื่อชะลอการขายข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2566/67 (2) โครงการสินเชื่อเพื่อรวบรวมข้าวและสร้างมูลค่าเพิ่มโดยสถาบันเกษตรกร ปีการผลิต 2566/67 และ (3) โครงการสนับสนุนค่าบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพผลผลิตเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2566/67 (โครงการไร่ละ 1,000 บาท ครัวเรือนละไม่เกิน 20 ไร่ หรือไม่เกินครัวเรือนละ 20,000 บาท) อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาโครงการและมาตรการต่าง ๆ ของรัฐ ไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้อย่างยั่งยืน ในทางตรงกันข้ามยังทำให้พฤติกรรมและศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอ่อนแอลง และเป็นภาระด้านงบประมาณของประเทศไม่สิ้นสุด อีกทั้งคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2566 กำหนดเป็นหลักการว่าในการจัดทำมาตรการ/โครงการเพื่อสนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือเกษตรกรและภาคเกษตรต่อจากนี้ไปให้ทุกหน่วยงานหลีกเลี่ยงการดำเนินการในลักษณะการให้เงินอุดหนุน ช่วยเหลือ ชดเชย หรือประกันราคาสินค้าเกษตรกรโดยตรงแก่เกษตรกร ฉะนั้นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และการสร้างความเข้มแข็งจากการมีส่วนร่วมของเกษตรกร การรู้สึกรับความเป็นเจ้าของจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

เพื่อบรรลุเป้าหมายตามนโยบายของรัฐบาลในการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิต และนำไปสู่การเพิ่มรายได้ของเกษตรกรเป็น 3 เท่าในระยะเวลา 4 ปี รัฐบาลจึงต้องการสนับสนุนการใช้ปุ๋ยและชีวภัณฑ์ที่เหมาะสมกับนาข้าว อีกทั้งรัฐบาลได้นำผลงานวิจัยของศูนย์เทคโนโลยีชีวภาพการเกษตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน มาเป็นแนวทางช่วยเหลือเกษตรกรที่จะลดต้นทุนการผลิตสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่ต้องการยกระดับผลผลิตข้าวให้สูงขึ้นเท่ากับการลดต้นทุนต่อหน่วยผลผลิตที่ลดลง โดยนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีปัจจัยการผลิตข้าวแบบสมัยใหม่ มาช่วยปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกข้าวแบบดั้งเดิมให้ทันสมัย เช่น การกำหนดสูตรปุ๋ยและอัตราการใช้ตามเป้าหมายผลผลิตข้าวแทนสูตรและอัตราเดิมที่เกษตรกรใช้อยู่ ปุ๋ยสูตร 20-8-20 เหมาะสำหรับข้าวที่ไวต่อช่วงแสง และปุ๋ยสูตร 25-7-14 เหมาะสำหรับข้าวไม่ไวต่อช่วงแสง อีกทั้งต้องการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ต้องใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ขึ้นบัญชีนวัตกรรม หรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยอินทรีย์เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อน ส่วนการใช้ชีวภัณฑ์จะเป็นการยกระดับผลิตผลข้าวรองรับนโยบายของรัฐบาล มุ่งสู่ระบบการผลิตข้าวปลอดภัย และระบบการผลิตพืชอินทรีย์ เพิ่มมูลค่าผลิตผลทางการเกษตร ลดต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกร ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ ลดการตกค้างของสารเคมีในพืชผลการเกษตร ปลอดภัยทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค ต่อสิ่งแวดล้อม ยกระดับคุณภาพชีวิต การย่อยสลายฟาง ลดปัญหา PM 2.5 การช่วยเหลือของรัฐบาลจะเป็นแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรในพื้นที่ ให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวดำรงชีพอยู่ได้ เกษตรกรมีทางเลือกในการใช้ปุ๋ยและชีวภัณฑ์ที่หลากหลายและเหมาะสมกับนิเวศน์และสภาพพื้นที่ พันธุ์ข้าวมากยิ่งขึ้น โดยสนับสนุนปุ๋ยและชีวภัณฑ์ที่เหมาะสมตามหลักวิชาการ และตามความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวแบบให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีส่วนร่วมสมทบค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ในลักษณะ “ปุ๋ยและชีวภัณฑ์คนละครึ่ง” ซึ่งจะทำให้ลดต้นทุนการผลิต รายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเพิ่มขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้และเพื่อเป็นการนำผลงานวิจัยด้านการเกษตรตามนโยบายของรัฐบาล จึงได้จัดทำโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ในปีการผลิต 2567/68

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายปัจจัยการผลิตในการลดต้นทุนการผลิตข้าวแก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2567/68
- 2.2 เพิ่มผลผลิตข้าวด้วยการใช้ปุ๋ยและชีวภัณฑ์ในสูตรและอัตราที่เหมาะสมตามนิเวศน์และสภาพพื้นที่ สร้างเสริมการมีส่วนร่วมในการใช้ปัจจัยการผลิตข้าวอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2.3 สนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลในการเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเป็น 3 เท่าในระยะเวลา 4 ปี

3. เป้าหมาย

สนับสนุนปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์คนละครึ่งในราคาไม่เกินไร่ละ 500 บาท ครั้วเรือนละไม่เกิน 20 ไร่ (โดยรัฐช่วยเหลือค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ครึ่งหนึ่งไม่เกิน 500 บาทต่อไร่) ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในปีการผลิต 2567/68 ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร และสนใจเข้าร่วมโครงการ ประมาณ 4.68 ล้านครัวเรือน ดังนี้

- 1) เกษตรกรที่ปลูกข้าวทั่วไปประมาณ 4.48 ล้านครัวเรือน พื้นที่ 54 ล้านไร่
- 2) เกษตรกรที่ปลูกข้าวอินทรีย์ประมาณ 0.20 ล้านครัวเรือน พื้นที่ 1.20 ล้านไร่

โดยปุ๋ยที่เข้าร่วมโครงการ ต้องเป็นปุ๋ยที่ได้รับการขึ้นทะเบียน หรือหนังสือสำคัญรับแจ้ง ถูกต้องตามพระราชบัญญัติปุ๋ย และชีวภัณฑ์ ต้องได้รับการขึ้นทะเบียนถูกต้องตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย

4. ผลผลิต ผลลัพธ์

4.1 ผลผลิต (Outputs)

- 1) ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ได้รับประโยชน์ทั่วประเทศ 4.68 ล้านครัวเรือน
- 2) พื้นที่ปลูกข้าวที่ได้ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์ที่มีคุณภาพ 55.20 ล้านไร่

4.2 ผลลัพธ์ (Outcomes)

- 1) ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่โดยเฉพาะค่าปุ๋ยและค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืชลดลง 448 บาทต่อไร่
- 2) ผลผลิตเฉลี่ยย้อนหลัง 3 ปี ระหว่างปี 2564 – 2566
 - ข้าวนาปีผลผลิตเฉลี่ย 444 กก./ไร่ ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 (533 กก./ไร่)
 - ข้าวนาปรังผลผลิตเฉลี่ย 648 กก./ไร่ ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 (778 กก./ไร่)
- 3) ลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐจากการดำเนินงานโครงการไร่ละ 1,000 บาท ได้ถึงปีละ 24,320 ล้านบาท (เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายประมาณช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวปีละ 54,300 ล้านบาท – 29,980 ล้านบาท)

5. ดัชนีตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs)

5.1 ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

- 1) ครัวเรือนเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนค่าปัจจัยการผลิตในการลดต้นทุนการผลิตข้าว 4.68 ล้านครัวเรือน
- 2) พื้นที่เพาะปลูกข้าวได้รับส่งเสริมและสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการลดต้นทุนการผลิตข้าว 55.20 ล้านไร่

5.2 ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

- 1) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถลดต้นทุนการผลิตข้าวเฉพาะค่าปุ๋ยและค่าสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 จากค่าเฉลี่ยต้นทุนเฉพาะค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ต่อไร่
- 2) ผลผลิตข้าวต่อไร่เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 20
- 3) ลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ต่อปี (เทียบกับโครงการไร่ละ 1,000 บาทฯ)

6. กลุ่มเป้าหมายผู้ได้รับประโยชน์

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ประมาณ 4.68 ล้านครัวเรือน (ตามพื้นที่การปลูกจริง)

7. ระยะเวลาการดำเนินโครงการ

ตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม 2567 – 31 พฤษภาคม 2568

8. คุณสมบัติของเกษตรกรผู้มีสิทธิ์

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2567/68 กับกรมส่งเสริมการเกษตร (ลูกค้า ธ.ก.ส. ที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ สามารถเข้าร่วมโครงการได้)

9. เงื่อนไขโครงการ

1) **ต้องเป็นเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2567/68 กับกรมส่งเสริมการเกษตร และแจ้งความประสงค์เข้าร่วมโครงการ** โดยสนับสนุนปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์ตามความเหมาะสมกับพื้นที่ปลูกข้าวแบบให้เกษตรกรมีส่วนร่วมสมทบค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ในลักษณะ **“ค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์คนละครึ่ง”**

2) กรมการข้าวประกาศรับสมัครและคัดเลือกผู้ประกอบการปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์ในประเทศ เข้าร่วมโครงการตามสูตรปุ๋ยและชีวภัณฑ์ที่โครงการกำหนด และทำข้อตกลงให้จำหน่ายปุ๋ยตามราคาประกาศของกรมการข้าว และราคาจำหน่ายชีวภัณฑ์ตามราคากรมการข้าวกำหนด (ราคาปุ๋ยเป็นการกำหนดของโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว)

3) กรมส่งเสริมสหกรณ์ ประกาศรับสมัครและคัดเลือกสหกรณ์การเกษตรเข้าร่วมโครงการ

4) สหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ คัดเลือกผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เป็นผู้จัดหาปุ๋ยและชีวภัณฑ์

5) สหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการเป็นผู้กระจายปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ

6) การสนับสนุน**“ค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์คนละครึ่ง”** สนับสนุนค่าปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์ในราคาไม่เกินไร่ละ 500 บาท คราวเรือนละไม่เกิน 20 ไร่ ตามพื้นที่ปลูกข้าวที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร แต่ไม่เกินคราวเรือนละ 20 ไร่ โดยคำนวณเต็มจำนวนไร่ (เศษไร่ปัดทิ้ง : ตัวอย่างเช่น พื้นที่ปลูกข้าว 15 ไร่ 2 งาน คิดเป็น 15 ไร่) รวมมูลค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ไม่เกิน 20,000 บาท โดยรัฐช่วยเหลือค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ต่อคราวเรือน ไม่เกิน 500 บาทต่อไร่ หรือ 10,000 บาท

7) **เมื่อเกษตรกรที่ได้รับปุ๋ยและชีวภัณฑ์แล้วต้องนำไปใช้ในการผลิตข้าวจริง ห้ามนำไปจำหน่าย แจกจ่ายให้แก่บุคคลอื่น**

8) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถเลือกรับการสนับสนุนปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์สำหรับนาข้าวและชีวภัณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนสำหรับนาข้าว จำนวน 16 รายการ ได้แก่

(1) ปุ๋ยสูตร 25-7-14

(2) ปุ๋ยสูตร 20-8-20

(3) ปุ๋ยสูตร 20-10-12

(4) ปุ๋ยสูตร 30-3-3

(5) ปุ๋ยยูเรีย 46-0-0

(6) ปุ๋ยสูตร 18-12-6

(7) ปุ๋ยสูตร 16-8-8

(8) ปุ๋ยสูตร 16-12-8

(9) ปุ๋ยสูตร 16-16-8

(10) ปุ๋ยสูตร 16-20-0

(11) ปุ๋ยสูตร 20-20-0

(12) ปุ๋ยสูตร 15-15-15

(13) ปุ๋ยสูตร 16-16-16

(14) ปุ๋ยสูตร 13-13-24

(15) ปุ๋ยอินทรีย์ที่ขึ้นบัญชีนวัตกรรม หรือ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยอินทรีย์

(16) ชีวภัณฑ์ที่ได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนนวัตกรรม

9) **เกษตรกรสามารถรับสิทธิ์ และขอรับปุ๋ยและชีวภัณฑ์ได้เพียง 1 ครั้ง**

10) **กรณีเกษตรกร 1 ครัวเรือน มีพื้นที่ปลูกข้าวอยู่หลายพื้นที่ (จังหวัด อำเภอบางตำบล) มีสิทธิ์ได้รับการสนับสนุนทุกพื้นที่ แต่พื้นที่รวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 20 ไร่ โดยคำนวณเป็นตารางวา โดยต้องมีการตรวจสอบผู้มีสิทธิ์เข้าร่วมโครงการ**

11) **ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวใช้สิทธิ์ได้ถึง 31 พฤษภาคม 2568**

12) สหกรณ์การเกษตร ต้องส่งมอบปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร ให้แล้วเสร็จ ภายใน 15 วัน โดยหากเกษตรกร ยังไม่ได้รับปุ๋ยและชีวภัณฑ์ สามารถแจ้งความประสงค์ขอรับเงินคืนได้ที่ สหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ โดยสหกรณ์จังหวัดเป็นผู้รวบรวมข้อมูล เพื่อคืนเงินและสิทธิ์ที่ได้รับต่อไป

10. ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 1 การขึ้นทะเบียนเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตรเร่งรัดขึ้นทะเบียนเกษตรกร ปีการผลิต 2567/68 ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข การขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรให้เป็นไปตามคู่มือการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ของกรมส่งเสริมการเกษตร

ขั้นตอนที่ 2 การจัดหาผู้ประกอบการและสหกรณ์การเกษตรเข้าร่วมโครงการ

2.1 การรับสมัครสหกรณ์การเกษตรเป็นจุดกระจายปุ๋ยและชีวภัณฑ์

กรมส่งเสริมสหกรณ์รับสมัครสหกรณ์การเกษตร เป็นจุดกระจายปุ๋ยและชีวภัณฑ์

คุณสมบัติของสหกรณ์การเกษตร

ต้องเป็นผู้รับอนุญาตขายปุ๋ยและไบโอเนอูตามีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุดิบอันตราย

2.2 รับสมัครผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์

กรมการข้าวประกาศรับสมัครและคัดเลือกผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ ตามคุณสมบัติเพื่อเข้าร่วมโครงการ ส่งรายชื่อผู้ประกอบการให้กรมส่งเสริมสหกรณ์

คุณสมบัติและเอกสารหลักฐานของผู้ประกอบการปุ๋ยที่ประสงค์เข้าร่วมโครงการ

(1) ต้องเป็นผู้ผลิตปุ๋ย หรือผู้นำเข้าปุ๋ย ที่ได้รับใบอนุญาตผลิตปุ๋ยเคมีเพื่อการค้า หรือใบอนุญาตผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการค้า หรือเป็นผู้นำเข้าปุ๋ยที่ได้รับใบอนุญาตนำเข้า แล้วแต่กรณี

(2) ปุ๋ยที่เข้าร่วมโครงการต้องได้รับหนังสือสำคัญรับแจ้งปุ๋ยเคมีมาตรฐาน หรือใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยเคมี สำหรับใช้ในนาข้าวตามสูตรปุ๋ยที่โครงการกำหนด หรือ ใบสำคัญการขึ้นทะเบียนปุ๋ยอินทรีย์ แล้วแต่กรณี

(3) ต้องจัดส่งรายงานผลการวิเคราะห์ปุ๋ยรุ่นที่จัดส่งในโครงการ โดยต้องวิเคราะห์คุณภาพปุ๋ย ณ ห้องปฏิบัติการที่โครงการกำหนด

คุณสมบัติและเอกสารหลักฐานผู้ประกอบการชีวภัณฑ์ที่ประสงค์เข้าร่วมโครงการ

(1) ต้องเป็นผู้ผลิตในประเทศที่ได้รับใบอนุญาตผลิตวัตถุดิบอันตราย

(2) ชีวภัณฑ์ต้องได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนวัตถุดิบอันตราย

(3) ต้องจัดส่งรายงานผลการวิเคราะห์ชีวภัณฑ์ รุ่นที่จัดส่งในโครงการ โดยต้องวิเคราะห์คุณภาพชีวภัณฑ์ ณ ห้องปฏิบัติการที่โครงการกำหนด

ขั้นตอนที่ 3 การจัดหาปุ๋ย กำหนดราคาเพื่อจำหน่ายให้เกษตรกร

3.1 การจัดทำความร่วมมือการจัดหาปุ๋ยและชีวภัณฑ์

- 1) กรมส่งเสริมสหกรณ์แจ้งรายชื่อผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้แก่สหกรณ์การเกษตรคัดเลือก
- 2) สหกรณ์การเกษตรคัดเลือกผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เป็นผู้จัดหาปุ๋ยและชีวภัณฑ์

3.2 การกำหนดราคาปุ๋ย

กรมการข้าวประกาศราคาปุ๋ยของโครงการ โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

- (1) ราคาปุ๋ยท้องตลาด (ราคาขายส่ง)
- (2) ราคาปุ๋ยหน้าโรงงาน (จาก 3- 5 แหล่งข้อมูล)
- (3) ราคาปุ๋ยขายปลีก (โดยใช้ข้อมูลราคาจากจังหวัดตัวอย่าง เชียงใหม่ พระนครศรีอยุธยา นครสวรรค์ หนองคาย ขอนแก่น อุบลราชธานี สุราษฎร์ธานี)

โดยทำความร่วมมือให้จำหน่ายปุ๋ยราคาเดียวกันในแต่ละสูตรแต่ไม่เกินราคาควบคุม ราคาจำหน่ายชีวภัณฑ์ตามราคาควบคุม ทั้งนี้ การกำหนดราคาปุ๋ยเป็นการกำหนดของโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ตามประกาศของกรมการข้าว

ขั้นตอนที่ 4 การจัดทำระบบฐานข้อมูลการกระจายปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร

4.1 การจัดทำระบบข้อมูลโครงการปุ๋ยคนละครึ่ง

- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นหน่วยงานพัฒนาระบบข้อมูลโครงการปุ๋ยและชีวภัณฑ์คนละครึ่ง โดยต้องนำข้อมูลการรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวจากกรมส่งเสริมการเกษตร
- กรมการข้าวบันทึกข้อมูล สูตรปุ๋ย ชีวภัณฑ์ และราคาปุ๋ยและชีวภัณฑ์
- กรมส่งเสริมสหกรณ์ บันทึก ข้อมูลที่ตั้งสหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อเป็นสถานที่กระจายปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้แก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่

ขั้นตอนที่ 5 การขอใช้สิทธิ์ซื้อปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

5.1 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวผู้มีสิทธิ์ ขอใช้สิทธิ์ตามระบบข้อมูลโครงการปุ๋ยและชีวภัณฑ์คนละครึ่งผ่าน Application ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

5.2 การจ่ายเงินสมทบค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เกษตรกรต้องชำระเงินสมทบค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ตามที่แจ้งความประสงค์ ผ่าน Application โดยเกษตรกรต้องมีบัญชีกับ ธ.ก.ส. และมีเงินในบัญชีเพียงพอตามที่แจ้งความประสงค์

5.3 การส่งข้อมูลปริมาณความต้องการปุ๋ยและชีวภัณฑ์

- สหกรณ์การเกษตรตรวจสอบข้อมูลความต้องการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของเกษตรกรผ่านระบบ Application
- สหกรณ์การเกษตรตรวจสอบบริหารจัดการจัดหาปุ๋ยจากผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ (ปริมาณ สูตร ชนิด และวัน เวลาการรับปุ๋ยและชีวภัณฑ์)

ขั้นตอนที่ 6 การกระจายปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร

6.1 การส่งมอบปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้สหกรณ์การเกษตร

ผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ดำเนินการส่งมอบปุ๋ยและชีวภัณฑ์พร้อมรายงานผลการวิเคราะห์ปุ๋ยและชีวภัณฑ์ที่ส่งมอบให้แก่สหกรณ์การเกษตร ภายในไม่เกิน 15 วัน หลังจากได้รับการแจ้งปริมาณความต้องการปุ๋ยและชีวภัณฑ์จากสหกรณ์การเกษตร โดยผู้ประกอบการเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการขนส่งทั้งหมด

6.2 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรับปุ๋ยและชีวภัณฑ์

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรับปุ๋ยและชีวภัณฑ์ ณ จุดส่งมอบ (สหกรณ์การเกษตร) ภายในระยะเวลาส่งปุ๋ยและชีวภัณฑ์ตามแผน หรือสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ ดำเนินการบริหารจัดการกระจายปุ๋ยและชีวภัณฑ์และจัดส่งปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร

ทั้งนี้ กรณีรับปุ๋ยและชีวภัณฑ์แทนต้องมีหนังสือมอบอำนาจ ตามที่โครงการกำหนด แล้วเกษตรกรนำมาแสดงที่จะรับ-ส่งมอบปุ๋ยและชีวภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 7 การสุ่มตรวจคุณภาพ

7.1 การสุ่มตรวจปริมาณ จำนวนปุ๋ยและชีวภัณฑ์ในการส่งมอบ

- (1) สหกรณ์การเกษตรตรวจสอบรายงานผลการวิเคราะห์ปุ๋ย และชีวภัณฑ์ ที่จัดส่งในโครงการ
- (2) กรมวิชาการเกษตรร่วมกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สุ่มตรวจคุณภาพปุ๋ย

และชีวภัณฑ์ในโครงการตามพระราชบัญญัติปุ๋ย และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย

ขั้นตอนที่ 8 การโอนจ่ายเงินค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของเกษตรกรและสมทบจากรัฐบาล

8.1 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โอนจ่ายเงินค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้ตามรายงานที่สหกรณ์การเกษตรจ่ายปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร (เงินสมทบจากเกษตรกรและเงินทุนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สรรองจ่ายการดำเนินงานตามโครงการฯ) ให้สหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ภายใน 1 วันทำการ

8.2 สหกรณ์การเกษตรจ่ายเงินให้ผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ ภายใน 7 วัน นับจากวันที่สหกรณ์จังหวัดอนุมัติ

ขั้นตอนที่ 9 การบริหารโครงการ การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ การติดตามและประเมินผล

9.1 การบริหารโครงการ

1) กรมการข้าวจัดทำข้อเสนอโครงการและงบประมาณเสนอต่อคณะอนุกรรมการนโยบายและบริหารข้าวแห่งชาติด้านการผลิต เพื่อพิจารณาเสนอคณะกรรมการนโยบายและบริหารข้าวแห่งชาติ (นบข.) และเสนอคณะรัฐมนตรี (ครม.) อนุมัติข้อเสนอโครงการ แหล่งเงินงบประมาณ และหน่วยงานร่วมดำเนินงาน

2) คณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการโดยใช้แหล่งเงินทุนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สรรองจ่ายการดำเนินงานตามความต้องการโครงการฯ ส่งจ่ายให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ตามปริมาณการสั่งซื้อปุ๋ยและชีวภัณฑ์ โดยให้ ธ.ก.ส. จัดทำคำขอเบิกงบประมาณมาชดเชยคืน และสำนักงบประมาณจัดสรรเงินให้กรมการข้าวเป็นค่าบริหารจัดการ และเนื่องจากเป็นโครงการเร่งด่วน เพื่อป้องกันความเสียหายแก่ราชการ หากมีการซื้อจ้างพัสดุให้จัดซื้อจัดจ้างด้วยวิธีพิเศษ ตามระเบียบของกรมบัญชีกลางได้ หรือ ตามกฎเกณฑ์ธนาคารเพื่อการเกษตรและ

สหกรณ์การเกษตร ว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและบริหารพัสดุที่เกี่ยวข้องกับพาณิชย์โดยตรงตาม พ.ร.บ. ธนาการ เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2509

3) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่งตั้งคณะที่ปรึกษา คณะกรรมการ และคณะทำงาน ดังนี้

(1) คณะทำงานจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานโครงการสนับสนุนผู้ปลูกข้าว การผลิตของเกษตรกร ผู้ปลูกข้าว และคณะทำงานพัฒนาระบบสนับสนุนโครงการสนับสนุนผู้ปลูกข้าว การผลิตของเกษตรกร ผู้ปลูกข้าว ทำหน้าที่ตามคำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ 443/2567 ลงวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2567

(2) คณะที่ปรึกษาและคณะกรรมการโครงการสนับสนุนผู้ปลูกข้าว การผลิตของเกษตรกร ผู้ปลูกข้าว จำนวน 4 คณะ ทำหน้าที่ตามคำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ 641/2567 ลงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ.2567 ประกอบด้วย

(2.1) คณะที่ปรึกษาโครงการสนับสนุนผู้ปลูกข้าว

(2.2) คณะกรรมการบริหารโครงการสนับสนุนผู้ปลูกข้าว ระดับประเทศ

(2.3) คณะกรรมการกำหนดราคาควบคุมผู้ปลูกข้าวและชีวภัณฑ์โครงการสนับสนุนผู้ปลูกข้าว การผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

(2.4) คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสนับสนุนผู้ปลูกข้าว ระดับจังหวัด

9.2 การติดตามและประเมินผลโครงการ

1) คำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ 641/2567 ลงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2567 คำสั่ง คณะกรรมการบริหารโครงการสนับสนุนผู้ปลูกข้าว ระดับประเทศ และ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสนับสนุนผู้ปลูกข้าว ระดับจังหวัด ทำหน้าที่ ติดตามและรายงานผลการส่งมอบผู้ปลูกข้าวและชีวภัณฑ์ ส่งให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รับทราบเป็นระยะตามคู่มือการปฏิบัติงานโครงการฯ

2) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มอบหมายให้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรประเมินผลโครงการ และรายงานผลการประเมินโครงการฯ ให้กรมการข้าว และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

3) กรมการข้าวจัดทำสรุปผลการดำเนินงาน ผลการประเมินผลโครงการ และสรุปปิดโครงการ เพื่อรายงานผลการดำเนินงานโครงการให้คณะรัฐมนตรีทราบ

9.3 การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และชี้แจงโครงการ

1) กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมวิชาการเกษตร ธนาการ เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เผยแพร่รายละเอียดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเข้าร่วมโครงการ เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการ และสร้างการรับรู้ให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวและผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน สมาคม ชานาต่างๆ ให้รับทราบผ่านสื่อต่าง ๆ รวมทั้ง Social Media อย่างทั่วถึง

2) กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมวิชาการเกษตร กรมตรวจบัญชี สหกรณ์ ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร่วมจัดประชุม สัมมนา ร่วมกันชี้แจงข้อมูลรายละเอียดของ โครงการ เช่น หลักเกณฑ์การดำเนินงาน หลักเกณฑ์การสนับสนุน และวงเงินสนับสนุนแก่เจ้าหน้าที่ส่วนกลาง และ ส่วนภูมิภาคของกรมการข้าวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

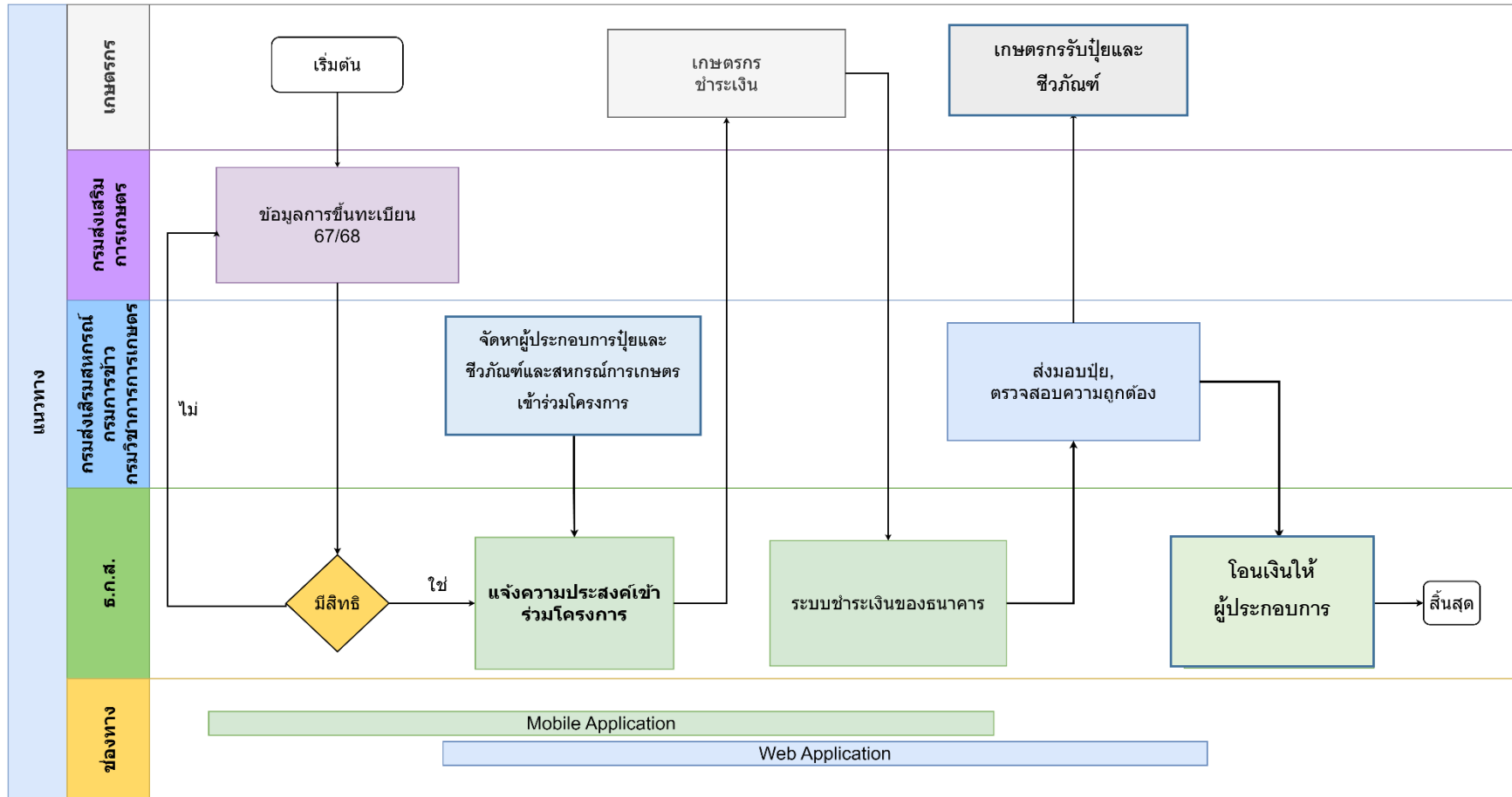
คำอธิบายย่อแนวทางการดำเนินงานโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

(โครงการปุ๋ยและชีวภัณฑ์คนละครึ่ง)

● กรมส่งเสริมการเกษตร เร่งรัดการขึ้นทะเบียนเกษตรกร ปีการผลิต 2567/68

- กรมการข้าวประกาศรับสมัครคัดเลือกผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ในประเทศ ทำข้อตกลงให้จำหน่ายปุ๋ยและชีวภัณฑ์ และประกาศราคาจำหน่ายปุ๋ย
- กรมส่งเสริมสหกรณ์รับสมัครคัดเลือกสหกรณ์การเกษตรเข้าร่วมโครงการ
- สหกรณ์การเกษตรเลือกผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ที่กรมการข้าวคัดเลือกไว้ให้เป็นผู้จัดหาปุ๋ยและชีวภัณฑ์
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร/กรมส่งเสริมสหกรณ์/กรมส่งเสริมการเกษตร/กรมการข้าว พัฒนาระบบข้อมูลโครงการ Application
- เกษตรกรผู้ปลูกข้าวตรวจสอบและใช้สิทธิ์ผ่าน Application
- เกษตรกรผู้ปลูกข้าวจ่ายเงินสมทบค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ ผ่าน Application
- สหกรณ์การเกษตรตรวจสอบการใช้สิทธิ์ผ่าน Application เพื่อทราบข้อมูลความต้องการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ ปริมาณ สูตร และวัน เวลาการรับปุ๋ยและชีวภัณฑ์ และแจ้งผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์
- ผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ส่งปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้สหกรณ์การเกษตร
- สหกรณ์การเกษตรส่งปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ณ สถานที่ และเวลาตามแผนการส่งมอบปุ๋ยและชีวภัณฑ์
- เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรับปุ๋ยและชีวภัณฑ์ ณ จุดส่งมอบ ภายในระยะเวลาตามแผนส่งมอบปุ๋ยและชีวภัณฑ์
- เกษตรกรจ่ายเงินให้สหกรณ์การเกษตร
- สหกรณ์การเกษตรจ่ายเงินให้ผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์
- กรมวิชาการเกษตรตรวจสอบคุณภาพปุ๋ยและชีวภัณฑ์ตามโครงการ

ภาพขั้นตอนการดำเนินงานโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

11. งบประมาณและค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการ

กรอบวงเงินงบประมาณโครงการทั้งสิ้น 29,980.1695 ล้านบาท (เบิกจ่ายเท่าที่จ่ายจริง) ดังนี้

11.1 รัฐบาลใช้เงินทุน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สรรองจ่ายการดำเนินงานตามความต้องการโครงการฯ ในส่วนของ 500 บาทต่อไร่ที่รัฐบาลสมทบ โดยจัดสรรงบประมาณชุดเซชด้วยอัตราต้นทุนทางการเงินถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ณ สิ้นไตรมาสก่อนหน้า บวกค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ณ สิ้นไตรมาส (ปัจจุบันอัตราร้อยละ 3.62) และบวกต้นทุนเงินตามระยะเวลา วงเงินงบประมาณรวม 29,518.0200 ล้านบาท จำแนกเป็น

1) วงเงินจ่ายสมทบค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร จำนวน 28,350.000 ล้านบาท		
2) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ	จำนวน	1,168.020 ล้านบาท
(1) ค่าชดเชยต้นทุนเงิน	จำนวน	1,026.270 ล้านบาท
(2) ค่าบริหารโครงการ 2% เป็นเวลา 3 เดือน	จำนวน	141.750 ล้านบาท

ขอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดหาแหล่งทุนเพื่อดำเนินโครงการ หากใช้แหล่งทุนจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 คืน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กรณีชำระเกิน 1 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี ให้ใช้ต้นทุนถัวเฉลี่ยบวกค่าใช้จ่ายการดำเนินงาน บวกต้นทุนตามระยะเวลา ซึ่งคำนวณจากต้นทุนเงินส่วนเพิ่มการออกพันธบัตรที่กระทรวงการคลังไม่ค้ำประกันในแต่ละช่วงอายุ ตามที่เกิดขึ้นจริงจากการดำเนินโครงการและให้นำค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งในการปรับตัวชีวิตทางการเงินที่เกี่ยวข้องตามบันทึกข้อตกลงประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจและแยกบัญชีการดำเนินงานตามโครงการนี้ออกจากการดำเนินงานปกติ ภายใต้ระบบบัญชีธุรกรรมนโยบายรัฐ (Public Service Account: PSA)

11.2 งบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น พ.ศ. 2567 เป็นค่าดำเนินการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการจัดหาปุ๋ยและชีวภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการปลูกข้าว และส่งมอบให้เกษตรกร 462.1495 ล้านบาท แยกเป็น

1) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และ Kick off	จำนวน	45.0000	ล้านบาท
2) การประชุมชี้แจงการดำเนินงานโครงการ	จำนวน	2.6280	ล้านบาท
3) การสัมมนาโครงการเจ้าหน้าที่ กษ./พณ./ธ.ก.ส./ชาวนา	จำนวน	3.0000	ล้านบาท
4) การประชุมชี้แจงโครงการแก่สหกรณ์การเกษตรแต่ละจังหวัด	จำนวน	10.7835	ล้านบาท
5) การกำกับดูแลและการติดตามการดำเนินงาน รายงานผล	จำนวน	18.9380	ล้านบาท
6) ค่าบริหารจัดการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของสหกรณ์การเกษตร	จำนวน	256.5000	ล้านบาท
7) ค่าใช้จ่ายในการเร่งรัดการขึ้นทะเบียนเกษตรกร	จำนวน	23.4000	ล้านบาท
ผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2567/68			
8) ประเมินผลโครงการ	จำนวน	1.9000	ล้านบาท
9) ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม และดำเนินการสุ่มเก็บและวิเคราะห์ปุ๋ยและชีวภัณฑ์	จำนวน	100.0000	ล้านบาท

ทั้งนี้ ทุกรายการสามารถถัวจ่ายกันได้

12. หน่วยงานรับผิดชอบ

กิจกรรม	หน่วยงานดำเนินงาน
1. การขึ้นทะเบียนเกษตรกร การตรวจสอบและรับรองข้อมูล	กรมส่งเสริมการเกษตร
2. การจัดหาผู้ประกอบการและสหกรณ์การเกษตรเข้าร่วมโครงการ	กรมการข้าว/กรมส่งเสริมสหกรณ์
3. การจัดหาปุ๋ยและชีวภัณฑ์ เพื่อจำหน่ายให้เกษตรกร	กรมการข้าว/ ผู้ประกอบกิจการฯ /กรมส่งเสริมสหกรณ์ / สหกรณ์การเกษตร
4. การจัดทำระบบฐานข้อมูลการจำหน่ายปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร/กรมส่งเสริมสหกรณ์/กรมส่งเสริมการเกษตร/กรมการข้าว
5. การตรวจสอบสิทธิ์ การขอใช้สิทธิ์ซื้อปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว	เกษตรกร/ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร/กรมส่งเสริมสหกรณ์/กรมส่งเสริมการเกษตร/กรมการข้าว
6. การส่งมอบปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร	กรมส่งเสริมสหกรณ์ (โดยสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่)
7. การสุ่มตรวจคุณภาพ	กรมวิชาการเกษตร
8. การโอนเงินค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของเกษตรกรและสมทบจากรัฐบาล	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร/กรมส่งเสริมสหกรณ์ (โดยสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่)
9. การบริหารโครงการ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การติดตามและประเมินผลโครงการ	กรมการข้าว/กรมส่งเสริมสหกรณ์/กรมส่งเสริมการเกษตร/กรมวิชาการเกษตร/สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร/ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

13. แผนการปฏิบัติงานโครงการและการติดตามโครงการ

แผนการปฏิบัติงานโครงการและการติดตามโครงการ มีกรอบระยะเวลาการดำเนินงานโครงการ สนับสนุนยุยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2567/68 อย่างเร่งด่วน ดังนี้

หน่วยงาน	ระยะเวลา	กิจกรรม
กรมการข้าว	25 มิถุนายน 2567	เสนอคณะรัฐมนตรีเห็นชอบโครงการ
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	25 มิถุนายน 2567	ทดสอบระบบ Application โครงการ
กรมการข้าว	26 มิถุนายน 2567	เสนอขอใช้งบกลางฯ งบบริหารโครงการ 462 ล้านบาท
กรมการข้าว	26 มิถุนายน 2567	แถลงข่าว ณ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	28 มิถุนายน 2567	ประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการสนับสนุนยุยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว
กรมการข้าว	2 กรกฎาคม 2567	ประชุมคณะกรรมการกำหนดราคาควบคุมยุยและชีวภัณฑ์โครงการสนับสนุนยุยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว -พิจารณากำหนดราคาควบคุมยุยและชีวภัณฑ์ -ประกาศราคาควบคุม
กรมการข้าว	3 กรกฎาคม 2567	ประชุมชี้แจงโครงการต่อผู้ประกอบกิจการยุยและชีวภัณฑ์ -หลักเกณฑ์ เงื่อนไข โครงการ -ราคาควบคุมยุยและชีวภัณฑ์
กรมการข้าว	4 - 5 กรกฎาคม 2567	สมัครและคัดเลือกผู้ประกอบกิจการยุยและชีวภัณฑ์ ตามคุณสมบัติเพื่อเข้าร่วมโครงการ ณ อาคารกรมการข้าว ชั้น 1 (ห้องประชุมปฏิบัติการคอมพิวเตอร์) และทางระบบออนไลน์
กรมส่งเสริมสหกรณ์	4 - 5 กรกฎาคม 2567	สมัครสหกรณ์การเกษตรเป็นจุดกระจายยุยและชีวภัณฑ์
กรมการข้าว	9 กรกฎาคม 2567	-ทำ MOU การยอมรับราคายุยและชีวภัณฑ์ร่วมกับผู้ประกอบกิจการยุยและชีวภัณฑ์ -ทำสัญญากับผู้ประกอบกิจการยุยและชีวภัณฑ์
กรมส่งเสริมสหกรณ์	9 กรกฎาคม 2567	ทำ MOU กับสหกรณ์การเกษตร
กรมการข้าว	10 กรกฎาคม 2567	ส่งรายชื่อผู้ประกอบการให้กรมส่งเสริมสหกรณ์
กรมส่งเสริมสหกรณ์	10 กรกฎาคม 2567	ส่งรายชื่อผู้ประกอบการให้สหกรณ์การเกษตร
กรมการข้าว	15 กรกฎาคม 2567	Kick off โครงการ ณ จังหวัดขอนแก่น
กสท./กช./ธ.ก.ส./กสส.	15 กรกฎาคม 2567	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวใช้สิทธิ์ ผ่าน Application

แผนการปฏิบัติงานโครงการและการติดตามโครงการสนับสนุนปยุลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวปีการผลิต 2567/68

ขั้นตอน/กิจกรรม	ปี 2567							ปี 2568	หน่วยงานหลัก	
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.-พ.ค.		
1. การขึ้นทะเบียนเกษตรกร การตรวจสอบและรับรองข้อมูล	←—————→								กสท.	
2. การจัดหาผู้ประกอบการและสหกรณ์การเกษตรเข้าร่วมโครงการ		↔							กข./กสส.	
2.1 การรับสมัครสหกรณ์การเกษตรเป็นจุดกระจายปุ๋ยและชีวภัณฑ์									กสส.	
2.2 รับสมัครผู้ประกอบการปุ๋ยและชีวภัณฑ์									กข.	
3. การจัดหาปุ๋ยและชีวภัณฑ์ เพื่อจำหน่ายให้เกษตรกร			←—————→							กข./กสส.
3.1 การจัดทำความร่วมมือการจัดหาปุ๋ยและชีวภัณฑ์										
1) กรมการข้าวจัดทำสัญญาและ MOU กับผู้ประกอบการกิจการปุ๋ยและชีวภัณฑ์									กข.	
2) กรมการข้าวส่งรายชื่อผู้ประกอบการกิจการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้กรมส่งเสริมสหกรณ์									กข.	

ขั้นตอน/กิจกรรม	ปี 2567							ปี 2568	หน่วยงาน หลัก
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.-พ.ค.	
3) กรมส่งเสริมสหกรณ์แจ้งรายชื่อผู้ประกอบการ กิจการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้แก่สหกรณ์การเกษตร คัดเลือก									กสส.
4) สหกรณ์การเกษตรคัดเลือกผู้ประกอบการ กิจการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เป็นผู้จัดหาปุ๋ยและ ชีวภัณฑ์									กสส.
3.2 การกำหนดราคาปุ๋ยและชีวภัณฑ์									กข.
กรมการข้าวประกาศราคาปุ๋ยของโครงการ สูตรเดียวกันในราคาเดียวกัน									กข.
4. การจัดทำระบบฐานข้อมูลการจำหน่าย ปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร									ธ.ก.ส.
4.1 การจัดทำระบบข้อมูลโครงการปุ๋ยและ ชีวภัณฑ์คนละครึ่ง									
-ธ.ก.ส.พัฒนาระบบข้อมูลโครงการปุ๋ยและ ชีวภัณฑ์คนละครึ่ง โดยต้องนำข้อมูลการ รับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวจากกรมส่งเสริม การเกษตร									ธ.ก.ส.
- กรมการข้าวบันทึกข้อมูล สูตรปุ๋ย ชีวภัณฑ์ และราคาปุ๋ยและชีวภัณฑ์									กข.

ขั้นตอน/กิจกรรม	ปี 2567							ปี 2568	หน่วยงานหลัก
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.-พ.ค.	
- กรมส่งเสริมสหกรณ์ บันทึก ข้อมูลที่ตั้งสหกรณ์ การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อเป็นสถานที่กระจายปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้แก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่									กสส.
5. การตรวจสอบสิทธิ การขอใช้สิทธิซื้อปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว									
5.1 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวผู้มีสิทธิ ขอใช้สิทธิผ่าน Application ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร									กสท./ เกษตรกร
5.2 การจ่ายเงินสมทบค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว -เกษตรกรต้องชำระเงินสมทบค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ตามที่แจ้งความประสงค์ ผ่านApplication									จ.ก.ส./ เกษตรกร
5.3 การส่งข้อมูลปริมาณความต้องการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ - สหกรณ์การเกษตรตรวจสอบข้อมูลความต้องการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของเกษตรกรผ่านระบบส่งให้ผู้ประกอบกิจการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ (ปริมาณ สูตร ชนิด และวัน เวลาการรับปุ๋ยและชีวภัณฑ์)									สกก.

ขั้นตอน/กิจกรรม	ปี 2567							ปี 2568	หน่วยงานหลัก
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.-พ.ค.	
6. การส่งมอบปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร			←					→	
6.1 การส่งมอบปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้สหกรณ์การเกษตร ผู้ประกอบกิจการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ ดำเนินการส่งมอบปุ๋ยและชีวภัณฑ์พร้อมรายงานผลการวิเคราะห์ปุ๋ยและชีวภัณฑ์ที่ส่งมอบให้แก่สหกรณ์การเกษตร ภายในไม่เกิน 15 วัน									สกก.
6.2 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรับปุ๋ยและชีวภัณฑ์ ณ จุดส่งมอบ (สหกรณ์การเกษตร) ภายในระยะเวลาส่งปุ๋ยและชีวภัณฑ์ตามแผน									สกก.
7. การสุ่มตรวจคุณภาพ			←					→	
7.1 การสุ่มตรวจปริมาณ จำนวนปุ๋ยและชีวภัณฑ์ในการส่งมอบ									
(1) สหกรณ์การเกษตรตรวจสอบรายงานผลการวิเคราะห์ปุ๋ย และชีวภัณฑ์ ที่จัดส่งในโครงการ									สกก.
(2) กรมวิชาการเกษตรสุ่มตรวจคุณภาพปุ๋ยและชีวภัณฑ์ในโครงการตามพระราชบัญญัติปุ๋ยและพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย									กวก.

ขั้นตอน/กิจกรรม	ปี 2567							ปี 2568	หน่วยงานหลัก
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.-พ.ค.	
8. การโอนจ่ายเงินค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของเกษตรกรและสมทบจากรัฐบาล									
8.1 ธ.ก.ส. โอนจ่ายเงินค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้ตามรายงานที่สหกรณ์การเกษตรจ่ายปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร ให้สหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ภายใน 3 วันทำการ นับจากวันที่สหกรณ์จังหวัดอนุมัติ									ธ.ก.ส.
8.2 สหกรณ์การเกษตรจ่ายเงินให้ผู้ประกอบกิจการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ ภายใน 7 วัน นับจากวันที่สหกรณ์จังหวัดอนุมัติ									สกก.
9. การบริหารโครงการ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การติดตามและประเมินผลโครงการ									ทุกหน่วยงาน/ คณะกรรมการ
9.1 การบริหารโครงการ									กข.

ขั้นตอน/กิจกรรม	ปี 2567							ปี 2568	หน่วยงานหลัก
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.-พ.ค.	
9.2 การติดตามและประเมินผลโครงการ 1) คำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ 641/2567 ลงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2567 - คณะกรรมการบริหารโครงการ สนับสนุนหยุดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ผู้ปลูกข้าว ระดับประเทศ									
- คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการ สนับสนุนหยุดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ผู้ปลูกข้าว ระดับจังหวัด									
2) ประเมินผลโครงการ และรายงานผลการ ประเมินโครงการฯ ให้กรมการข้าว และ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์									สศก.
3) สรุปผลการดำเนินงาน ผลการประเมินผล โครงการ และสรุปปิดโครงการเพื่อรายงานผล การดำเนินงานโครงการให้คณะรัฐมนตรี ทราบ									กช.
9.3 การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และชี้แจง โครงการ									ทุกหน่วยงาน

14. แผนการใช้จ่ายงบประมาณ

กิจกรรม	แผนการใช้จ่ายงบประมาณ (หน่วย : ล้านบาท)									
	ไตรมาส 1		ไตรมาส 2		ไตรมาส 3		ไตรมาส 4		รวม	
	แผนงาน	แผนเงิน	แผนงาน	แผนเงิน	แผนงาน	แผนเงิน	แผนงาน	แผนเงิน	แผนงาน	แผนเงิน
1. การจัดหาปุ๋ยและชีวภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมกับการปลูกข้าวและจำหน่าย							2.70 ล้านต้น	29,518.0200	2.70 ล้านต้น	29,518.0200
2. ค่าบริหารจัดการโครงการ								462.1495		462.1495
2.1 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และ Kick off								45.0000		45.0000
2.2 การประชุมชี้แจงการดำเนินงานโครงการ								2.6280		2.6280
2.3 การสัมมนาโครงการเจ้าหน้าที่ กษ./พณ./ธ.ก.ส./ชาวนา							1 ครั้ง	3.0000	1 ครั้ง	3.0000
2.4 การประชุมชี้แจงโครงการแก่สหกรณ์การเกษตรแต่ละจังหวัด							1 ครั้ง	10.7835	1 ครั้ง	10.7835
2.5 การกำกับดูแลและการติดตามการดำเนินงานรายงานผล								18.9380		18.9380
2.6 ค่าบริหารจัดการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของสหกรณ์การเกษตร								256.5000		256.5000
2.7 ค่าใช้จ่ายในการเร่งรัดการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2567/68							4.68 ล้านครัวเรือน	23.4000	4.68 ล้านครัวเรือน	23.4000
2.8 ประเมินผลโครงการ							1 งาน	1.9000	1 งาน	1.9000
2.9 ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม และดำเนินการสุ่มเก็บและวิเคราะห์ปุ๋ยและชีวภัณฑ์								100.0000		100.0000
รวม								29,980.1695		29,980.1695

หมายเหตุ งบประมาณโครงการขอจัดสรรงบกลาง ปี 2567 ภายในหน่วยงานสามารถถัวจ่ายได้ /ค่าปุ๋ยใช้เงินทุน ธ.ก.ส. สำรองจ่ายการดำเนินงานโครงการฯ (มาตรา 28) ใช้จำนวนปุ๋ยเคมีเป็นหลักในการคำนวณค่าใช้จ่าย

15. การจัดสรรงบประมาณ

กิจกรรม	ราคาต่อหน่วย	จำนวน	หน่วยนับ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานผู้รับผิดชอบ เบิกจ่าย
1. การจัดหาปุ๋ยและชีวภัณฑ์เพื่อจำหน่ายให้เกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร (56,700,000,000 บาท โดยเกษตรกรสมทบอีกครึ่งหนึ่ง)	21,000	2,700,000	ตัน	29,518,020,000	จ.ก.ส.
- วงเงินจ่ายสมทบค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้เกษตรกร	10,500	2,700,000	ตัน	28,350,000,000	จ.ก.ส.
- ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ (จ.ก.ส.)				1,168,020,000	จ.ก.ส.
2. ค่าบริหารจัดการโครงการ				462,149,500	
2.1 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และ Kick off				45,000,000	กข.
1) ค่าประชาสัมพันธ์	30,000,000	1	งาน	30,000,000	
- แผ่นพับ ใบปลิว คู่มือ เอกสารที่เกี่ยวข้อง	500,000				
- การผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ ได้แก่ สกู๊ปสารคดี สปอตโทรทัศน์ ภาพยนตร์สั้น บทเพลงฯ	5,000,000				
- เผยแพร่สื่อผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ ป้ายประชาสัมพันธ์ หนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น	24,000,000				
- จัดทำช่องทางสื่อสาร ได้แก่ Line OA, Line open chat, สายด่วน, แอปพลิเคชัน เป็นต้น	500,000				
2) Kick off โครงการ (เกษตรกรเป้าหมาย 2,000 ราย)	15,000,000	1	ครั้ง	15,000,000	
2.2 การประชุมชี้แจงการดำเนินงานโครงการ		120	ราย	2,628,000	กข.
1) การประชุมจัดทำข้อตกลงกับผู้ประกอบกิจการปุ๋ยและชีวภัณฑ์และสหกรณ์การเกษตร (310 บาท X 50 ราย X 50 ครั้ง)	15,500	50	ราย	775,000	
2) การประชุมคณะกรรมการ คณะทำงานฯ ประชุมโครงการ (310 บาท X 50 ราย X 50 ครั้ง)	15,500	50	ราย	775,000	
3) การประชุมระดับจังหวัด (20 ราย x 2 ครั้ง x 350 บาท X 77 จังหวัด)	53,900	20	ราย	1,078,000	

กิจกรรม	ราคาต่อหน่วย	จำนวน	หน่วยนับ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานผู้รับผิดชอบ เบิกจ่าย
2.3 การสัมมนาโครงการเจ้าหน้าที่ กษ./พณ./ร.ก.ส./ชาวนา (2 วัน 1 คืน) 1 ครั้ง	3,000	1,000	ราย	3,000,000	กษ.
1) ค่าที่พัก (800 บาท x 1,000 ราย x 1 คืน)	800	1,000	ราย	800,000	
2) ค่าอาหารกลางวัน (350 บาท x 2 มื้อ x 1,000 ราย)	700	1,000	ราย	700,000	
3) ค่าอาหารเย็น (350 บาท x 1 มื้อ x 1,000 ราย)	350	1,000	ราย	350,000	
4) ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่ม (50 บาท x 4 มื้อ x 1,000 ราย)	200	1,000	ราย	200,000	
5) ค่ากระเป๋าใส่เอกสาร (300 บาท x 1,000 ราย)	300	1,000	ราย	300,000	
6) ค่าวัสดุอุปกรณ์ (150 บาท x 1,000 ราย)	150	1,000	ราย	150,000	
7) ค่าพาหนะในการเดินทาง	500	1,000	ราย	500,000	
2.4 การประชุมชี้แจงโครงการแก้สถานการณ์การเกษตรแต่ละจังหวัด				10,783,500	กสส.
1) สหกรณ์ที่ขึ้นทะเบียนผู้จำหน่ายปุ๋ยและชีวภัณฑ์ (1,682 แห่ง x 2 ราย) และเจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัด (76 แห่ง x 5 ราย) และส่วนกลาง (1 แห่ง x 6 ราย) รวม 3,750 ราย				2,437,500	
-ค่าอาหารกลางวัน (250 บาท x 1 มื้อ x 3,750 ราย)	250	3,750	ราย	937,500	
-ค่าอาหารว่าง (50 บาท x 2 มื้อ x 3,750 ราย)	100	3,750	ราย	375,000	
-ค่าวัสดุอุปกรณ์ (100 บาท x 3,750 ราย)	100	3,750	ราย	375,000	
-ค่าพาหนะผู้แทนสหกรณ์ (200 บาท x 3,750 ราย)	200	3,750	ราย	750,000	
2) ค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อป้ายการเข้าร่วมโครงการ	5,000	1,682	แห่ง	8,346,000	
2.5 การกำกับดูแลและการติดตามการดำเนินงาน รายงานผล				18,938,000	
1) กรมการข้าว/ผู้บริหาร กษ.				10,680,000	กษ.
- ค่าวัสดุในการอำนวยความสะดวกการจัดการปุ๋ย				1,000,000	
- ค่าเบี้ยเลี้ยง (240 บาท x 200 ราย x 3 วัน x 20 ครั้ง)	14,400	200	ราย	2,880,000	
- ค่าที่พัก (800 บาท x 200 ราย x 2 คืน x 20 ครั้ง)	32,000	200	ราย	6,400,000	
- ค่าพาหนะ (20,000 บาท x 20 ครั้ง)	20,000	20	ครั้ง	400,000	

กิจกรรม	ราคาต่อหน่วย	จำนวน	หน่วยนับ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานผู้รับผิดชอบ เบิกจ่าย
2) กรมส่งเสริมสหกรณ์				3,520,000	กสส.
- ค่าวัสดุในการอำนวยความสะดวกการจัดการปุ๋ย				1,000,000	
- ค่าเบี้ยเลี้ยง (240 บาท x 100 ราย x 3 วัน x 10 ครั้ง)	7,200	100	ราย	720,000	
- ค่าที่พัก (800 บาท x 100 ราย x 2 คืน x 10 ครั้ง)	16,000	100	ราย	1,600,000	
- ค่าพาหนะ (20,000 บาท x 10 ครั้ง)	20,000	10	ครั้ง	200,000	
3) กรมส่งเสริมการเกษตร				4,738,000	กสก.
- ค่าวัสดุสำนักงานในการบริหารจัดการปุ๋ย				1,058,000	
- ค่าเบี้ยเลี้ยง (240 บาท x 150 ราย x 3 วัน 10 ครั้ง)	7,200	150	ราย	1,080,000	
- ค่าที่พัก (800 บาท x 150 ราย x 2 คืน 10 ครั้ง)	16,000	150	ราย	2,400,000	
- ค่าพาหนะ (20,000 บาท x 10 ครั้ง)	20,000	10	ครั้ง	200,000	
2.6 ค่าบริหารจัดการปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของสหกรณ์การเกษตร				256,500,000	กข.
- ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการยกขึ้นยกลงปุ๋ยและชีวภัณฑ์ของสหกรณ์การเกษตร	95	2,700,000	ตัน	256,500,000	
2.7 ค่าใช้จ่ายในการเร่งรัดการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2567/68	5	4,680,000	ครัวเรือน	23,400,000	กสก.
2.8 ประเมินผลโครงการ				1,900,000	สศก.
1) ค่าสำรวจและการวิเคราะห์ข้อมูล				1,300,000	
1.1) ต้นทุน-ค่าใช้จ่ายการผลิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	500	2,000	ตัวอย่าง	1,000,000	
1.2) จัดทำ Focus Group ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่	30,000	10	ครั้ง	300,000	
2) จัดทำรายการประเมินผลโครงการฯ	500	500	เล่ม	250,000	
3) สัมมนา รายงานการประเมินผลโครงการฯ กับผู้เกี่ยวข้อง	350,000	1	ครั้ง	350,000	
2.9 ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม และดำเนินการสุ่มเก็บและวิเคราะห์ปุ๋ยและชีวภัณฑ์	6,500	12,000	ตัวอย่าง	100,000,000	กวก.
1) ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมวิธีการตรวจสอบและสุ่มเก็บตัวอย่างคุณภาพปุ๋ยและชีวภัณฑ์ (1,750 บาท X 2,000 ราย)	1,750	2,000	ราย	3,500,000	

กิจกรรม	ราคาต่อหน่วย	จำนวน	หน่วยนับ	งบประมาณ (บาท)	หน่วยงานผู้รับผิดชอบ เบิกจ่าย
2) ค่าดำเนินการในการสุ่มเก็บตัวอย่างและวิเคราะห์คุณภาพปุ๋ยและชีวภัณฑ์					
(1) ค่าวัสดุ อุปกรณ์ ในการสุ่มเก็บตัวอย่าง และเก็บรักษาตัวอย่างปุ๋ยและชีวภัณฑ์ (เครื่องแบ่งตัวอย่าง, วัสดุอุปกรณ์ปิดผนึกตัวอย่าง, ค่าวัสดุจัดส่งตัวอย่างไปยังห้องปฏิบัติการ, ค่าวัสดุ อุปกรณ์ในการเก็บรักษาตัวอย่างส่วนที่ 2 และ 3)	1,000	12,000	ตัวอย่าง	12,000,000	
(2) ค่าใช้จ่ายในการจัดส่งตัวอย่างปุ๋ยและชีวภัณฑ์ไปยังห้องปฏิบัติการ	100	12,000	ตัวอย่าง	1,200,000	
(3) ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อสุ่มเก็บตัวอย่าง ณ สถานประกอบการ				5,300,000	
- ค่าเดินทางในการจัดเก็บตัวอย่างโรงงาน (4,860 บาท x 50 แห่ง x 12 ครั้ง)				2,797,500	
- ค่าเดินทางในการจัดเก็บตัวอย่างจุดส่งมอบ (3,250 บาท x 77 จังหวัด x 10 ครั้ง)				2,502,500	
3) ค่าดำเนินการในการตรวจสอบวิเคราะห์ปุ๋ยและชีวภัณฑ์	6,500	12,000	ตัวอย่าง	78,000,000	
รวมทั้งสิ้น				29,980,169,500	

การจัดสรรงบประมาณโครงการสนับสนุนยุยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ภายใต้มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2567/68 จำแนกเป็นรายหน่วยงาน

หน่วยงาน	งบประมาณ (บาท)
เงินทุนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	29,518,020,000
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	29,518,020,000
งบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น พ.ศ. 2567	462,149,500
-กรมการข้าว	317,808,000
-กรมส่งเสริมสหกรณ์	14,303,500
-กรมส่งเสริมการเกษตร	28,138,000
-กรมวิชาการเกษตร	100,000,000
-สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	1,900,000
รวมงบประมาณโครงการ	29,980,169,500

16. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

16.1 เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ประมาณ 4.68 ล้านครัวเรือน สามารถลดต้นทุนการผลิตข้าวได้ร้อยละ 10 ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 มีอำนาจในการใช้จ่ายภาคครัวเรือนเกษตรกรและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

16.2 เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ประมาณ 4.68 ล้านครัวเรือน สามารถเข้าถึงปุ๋ยคุณภาพในราคาถูก สำหรับเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว และยกระดับคุณภาพข้าวให้สนองความต้องการของตลาด

16.3 การใช้จ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิต ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศเกิดการหมุนเวียน และสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐในการสนับสนุนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวตามโครงการสนับสนุนค่าบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพผลผลิตเกษตรกรผู้ปลูกข้าว (โครงการไร่ละ 1,000 บาท) ได้ถึงปีละ 24,320 ล้านบาท (เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้งบประมาณช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวปีละ 54,300 ล้านบาท – 29,980 ล้านบาท)

คำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำสั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ที่ ๖๕๑ /๒๕๖๗

เรื่อง แต่งตั้งคณะที่ปรึกษาและคณะกรรมการโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

ตามที่ได้มีแนวนโยบายในการสร้างรายได้ภาคการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว เป็น ๓ เท่าในระยะเวลา ๔ ปี โดยมุ่งเน้นการลดต้นทุนการผลิตข้าว ทำหน้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และทำนาแบบยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรและตระหนักถึงสภาพแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงกำหนดมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต ๒๕๖๗/๖๘ เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายด้านปัจจัยการผลิตโดยลดต้นทุนการผลิตข้าวแก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวและเพิ่มผลผลิตข้าวด้วยการใช้ปุ๋ยและชีวภัณฑ์ในสูตรและอัตราที่เหมาะสมตามสภาพพื้นที่ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการใช้ปัจจัยการผลิตข้าว อีกทั้งลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐบาลที่ดำเนินมาตรการรักษาเสถียรภาพราคาข้าวเหมือนดังเช่นที่ผ่านมา โดยสนับสนุนปุ๋ยเคมีปุ๋ยอินทรีย์และชีวภัณฑ์ในราคาครึ่งหนึ่ง ไม่เกินครัวเรือนละ ๕๐๐ บาทต่อไร่ ไม่เกิน ๒๐ ไร่ หรือไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท ตามราคาปุ๋ยที่จ่ายจริง รวมมูลค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ ไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท และได้จัดทำโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต ๒๕๖๗/๖๘ ซึ่งคณะอนุกรรมการนโยบายและบริหารข้าวแห่งชาติด้านการผลิต เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๗ และคณะกรรมการนโยบายและบริหารข้าวแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๗ ได้เห็นชอบในหลักการและให้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติการดำเนินงานโครงการดังกล่าวต่อไป

เพื่อให้การดำเนินงานด้านการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่จะลดต้นทุนการผลิตโดยการลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อปุ๋ยและชีวภัณฑ์ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ของงาน โดยสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม จึงแต่งตั้งคณะที่ปรึกษาและคณะกรรมการโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว จำนวน ๔ คณะ โดยมีองค์ประกอบ หน้าที่และอำนาจ ดังนี้

๑. คณะที่ปรึกษาโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

๑.๑ องค์ประกอบ

๑) ร้อยเอก ธรรมนัส พรหมเผ่า	ที่ปรึกษา
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	
๒) นายจุลพันธ์ อมรวิวัฒน์	ที่ปรึกษา
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง	

๑.๒ หน้าที่และอำนาจ

ให้คำปรึกษาแนะนำเชิงนโยบายและกำกับดูแลการดำเนินงานโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

๒. คณะกรรมการ...

**๒. คณะกรรมการบริหารโครงการสนับสนุนปยุลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว
ระดับประเทศ**

๒.๑ องค์ประกอบ

๑) ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ประธานกรรมการ
๒) อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์	รองประธานกรรมการ
๓) อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน	กรรมการ
๔) อธิบดีกรมวิชาการเกษตร	กรรมการ
๕) อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	กรรมการ
๖) อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์	กรรมการ
๗) เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	กรรมการ
๘) ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ
๙) ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	กรรมการ
๑๐) ประธานศูนย์ข้าวชุมชนระดับประเทศ	กรรมการ
๑๑) อธิบดีกรมการข้าว	กรรมการและเลขานุการ
๑๒) รองอธิบดีกรมการข้าว (นายชิษณุชา บุคตาบุญ)	กรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ
๑๓) รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ ที่ได้รับมอบหมาย	กรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔) ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	กรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

๒.๒ หน้าที่และอำนาจ

๑) อำนวยการ บริหารจัดการ กำกับดูแล อนุมัติแผนการปฏิบัติงานโครงการและติดตามการดำเนินงานโครงการสนับสนุนปยุลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

๒) เชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความเห็น รวมทั้งจัดส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาต่อไป

๓) แก้ไขและตัดสินปัญหาการดำเนินงานในระดับนโยบายให้เป็นไปตามกฎหมายและคู่มือการปฏิบัติงานโครงการสนับสนุนปยุลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเพื่อป้องกันและแก้ปัญหากรณีมีข้อร้องเรียน

๔) รายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการสนับสนุนปยุลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวต่อคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕) แต่งตั้งที่ปรึกษา หรือคณะทำงานเพื่อดำเนินงานโครงการได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม

๖) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๓. คณะกรรมการ...

๓. คณะกรรมการกำหนดราคาควบคุมปุ๋ยและชีวภัณฑ์โครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

๓.๑ องค์ประกอบ

๑) อธิบดีกรมการข้าว	ประธานกรรมการ
๒) รองอธิบดีกรมการข้าว (นายวิชาญชา บุตดาบุญ)	รองประธานกรรมการ
๓) ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ
๔) ผู้แทนกรมวิชาการเกษตร	กรรมการ
๕) ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร	กรรมการ
๖) ผู้แทนกรมส่งเสริมสหกรณ์	กรรมการ
๗) ผู้แทนสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	กรรมการ
๘) ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	กรรมการ
๙) ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน	กรรมการ
๑๐) ประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติ	กรรมการ
๑๑) ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	กรรมการ
๑๒) ประธานศูนย์ข้าวชุมชนระดับประเทศ	กรรมการ
๑๓) นายกสมาคมการค้าเมล็ดพันธุ์ข้าวไทย	กรรมการ
๑๔) นายกสมาคมชาวนาข้าวไทย	กรรมการ
๑๕) นายกสมาคมชาวนาและเกษตรกรไทย	กรรมการ
๑๖) ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการผลิตข้าว	กรรมการ
กรรมการข้าว	และเลขานุการ
๑๗) ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ข้าว	กรรมการ
กรรมการข้าว	และผู้ช่วยเลขานุการ

๓.๒ หน้าที่และอำนาจ

- ๑) สืบค้น ศึกษา วิเคราะห์ราคาปุ๋ยและชีวภัณฑ์
- ๒) กำหนดราคาควบคุมปุ๋ยและชีวภัณฑ์โครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว
- ๓) กำกับ ดูแล แก้ปัญหาอุปสรรค และรายงานผลการดำเนินงานที่เกิดจากการกำหนดราคาควบคุมปุ๋ยและชีวภัณฑ์ให้คณะกรรมการบริหารโครงการสนับสนุนปุ๋ยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวระดับประเทศ
- ๔) เชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความเห็น รวมทั้งจัดส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาต่อไป
- ๕) แต่งตั้งที่ปรึกษา หรือคณะทำงานเพื่อดำเนินงานโครงการได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม
- ๖) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๔. คณะกรรมการ...

- ๔ -

๔. คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสนับสนุนปฎิเสธต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ระดับจังหวัด

๔.๑ องค์ประกอบ

๑) เกษตรและสหกรณ์จังหวัด	ประธานกรรมการ
๒) สหกรณ์จังหวัด	รองประธานกรรมการ
๓) เกษตรจังหวัด	รองประธานกรรมการ
๔) พาณิชย์จังหวัด	กรรมการ
๕) ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	กรรมการ
๖) ผู้อำนวยการสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์	กรรมการ
๗) ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน	กรรมการ
๘) ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร	กรรมการ
๙) ผู้อำนวยการสำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตรจังหวัด	กรรมการ
๑๐) ประธานสภาเกษตรกรจังหวัด	กรรมการ
๑๑) ประธานคณะกรรมการเครือข่ายแปลงใหญ่ ระดับจังหวัด	กรรมการ
๑๒) ประธานศูนย์ข้าวชุมชนระดับจังหวัด	กรรมการ
๑๓) ผู้อำนวยการศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว/ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยข้าว /ผู้อำนวยการสถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ	และเลขานุการ
๑๔) เจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัด ที่ได้รับมอบหมาย	กรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕) หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์พัฒนาการเกษตร สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด	กรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

๔.๒ หน้าที่และอำนาจ

- ๑) อำนวยการ บริหารจัดการ กำกับดูแล และติดตามการดำเนินงานโครงการสนับสนุนปฎิเสธต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่จังหวัด
- ๒) สุ่มตรวจปริมาณการส่งมอบปุ๋ย และรายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการบริหารโครงการสนับสนุนปฎิเสธต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวระดับประเทศ
- ๓) แก้ไขและตัดสินปัญหาการดำเนินงานในพื้นที่รับผิดชอบให้เป็นไปตามกฎหมายและคู่มือการปฏิบัติงานโครงการสนับสนุนปฎิเสธต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเพื่อไม่ให้เกิดกรณีร้องเรียน
- ๔) แต่งตั้งคณะทำงาน หรือมอบหมายเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม
- ๕) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗

ร้อยเอก

(ธรรมนัส พรหมเผ่า)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เอกสารอ้างอิง

ศรีสังวาลย์ ลายวิเศษกุล และสุนทรียิ่ง ชัชวาล. 2562. ปริมาณธาตุอาหารพืชของข้าวพันธุ์ กข41, ปทุมธานี 1 และข้าวดอกมะลิ 105. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร ปีที่ 50 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2562. หน้า 184-196.

ปริมาณธาตุอาหารพืชของข้าวพันธุ์ กข41, ปทุมธานี 1 และข้าวดอกมะลิ 105

บทคัดย่อ

ประเมินปริมาณธาตุอาหารพืชในข้าว กข41 ปทุมธานี 1 และข้าวดอกมะลิ 105 ที่ 6 ระยะการเจริญเติบโต คือ ระยะต้นกล้า ระยะเริ่มแตกกอ ระยะแตกกอเต็มที่ ระยะออกดอก ระยะเก็บเกี่ยว และระยะเก็บเกี่ยวแล้ว พบว่า ความเข้มข้นของธาตุอาหารไนโตรเจน (N) ฟอสฟอรัส (P) โพแทสเซียม (K) แคลเซียม (Ca) แมกนีเซียม (Mg) เหล็ก (Fe) แมงกานีส (Mn) ทองแดง (Cu) สังกะสี (Zn) และโบรอน (B) ในทุกส่วนมีระดับสูงกว่าในช่วงการเติบโตทางลำต้น แล้วลดลงเมื่อเข้าสู่การเติบโตทางสปีพันธุ ปริมาณธาตุอาหารในส่วนต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเชิงเส้นตรงกับมวลแห้ง ในช่วงแรกของการเจริญเติบโตการสร้างความเหนียวดินต้องการปริมาณ N และ K ที่สูง ขณะที่ต้องการปริมาณ P, Ca และ Mg เพิ่มขึ้นช้า ๆ สม่่าเสมอตลอดระยะเวลาการเจริญเติบโต ในช่วงการเติบโตทางสปีพันธุต้องการ N มากกว่าธาตุอาหารหลักอื่น 3-5 เท่า ปริมาณธาตุอาหารรวมทั้งต้นข้าว 3 พันธุ์ มีรูปแบบคล้ายกันในระยะการเจริญทางลำต้น มีความเข้มข้น K (1.2-1.8%) และ N (0.9-1.8%) สูงสุด ระดับความเข้มข้นมีความแตกต่างในช่วงการเติบโตทางสปีพันธุ จากที่ข้าวดอกมะลิ105 สร้างมวลต้นเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ทำให้มีความต้องการธาตุอาหารสูงกว่าไปถึงระยะเก็บเกี่ยว ในส่วนสปีพันธุ N มีความเข้มข้นสูงสุดใกล้เคียงกับที่อยู่ในส่วนของการเติบโตทางลำต้น ขณะที่ K มีความเข้มข้นลดลง (อยู่ที่ ¼) และธาตุอาหารอื่นมีในความเข้มข้นต่ำคำนวณจากปริมาณธาตุอาหารที่ปรากฏในข้าวอัตราส่วนปุ๋ยสำหรับ กข41 เท่ากับ 3.5 : 1 : 1.8 เหมือนกับปทุมธานี 1 ที่เท่ากับ 3.4 : 1 : 1.9 ส่วนข้าวดอกมะลิ 105 แตกต่างชัดเจน เท่ากับ 2.2 : 1 : 2.1 จากอัตราปุ๋ยที่แนะนำสำหรับข้าว พบว่า N และ P เพียงพอในการชดเชยส่วนของข้าวเปลือกที่นำออกจากราน แต่แทบจะหรือไม่มีการใส่ K, Ca และ Mg ปริมาณธาตุอาหารที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เพียงพอที่เติมลงในดินในแต่ละฤดูปลูกข้าวถือว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ผลผลิตข้าวของประเทศยกระดับขึ้นไม่ได้

สูตรและอัตราปุ๋ยสำหรับข้าว

การคำนวณอัตราอ้างอิงปริมาณปุ๋ยที่ต้องใส่ลงดิน มีหลักการให้ใส่ปุ๋ยในปริมาณเท่ากับที่ทดแทนส่วนที่พืชนำจากดินไปใช้ในการสร้างต้นและสร้างผลผลิตตามระดับกำลังการให้ผลผลิต ในพื้นที่ที่ปลูกพืชเดิมอย่างต่อเนื่อง มักมีชั้นส่วนพืชส่วนหนึ่งหลงเหลือในแปลงหลังเก็บเกี่ยว การกำหนดอัตราปุ๋ยทดแทนลงดิน จึงเป็นผลรวมของธาตุอาหารในผลผลิตรวมกับเศษต้นที่สูญเสียไปจากแปลง กรณีที่มีการทิ้งตอซังไว้ในแปลง แต่มีการสูญเสียธาตุอาหารของตอซังฤดูก่อนไปประมาณครึ่งหนึ่ง ดังนั้น ปริมาณธาตุอาหารหลักที่ต้องชดเชยตามปริมาณที่นำออกจากรานที่ระดับผลผลิตต่าง ๆ ของข้าวเปลือก เมื่อประเมินเฉลี่ยตลอดช่วงผลผลิตข้าวเปลือกทั้งหมด จะได้อัตราส่วนปุ๋ย

สำหรับข้าวพันธุ์กข41 มีอัตราส่วนเท่ากับ 3.5 : 1 : 1.8 ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกับข้าวพันธุ์ปทุมธานี 1 ที่มีอัตราส่วน 3.4 : 1 : 1.9 ในขณะที่ข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 มีค่าอัตราส่วนเท่ากับ 2.2 : 1 : 2.1

สูตรปุ๋ยที่เหมาะสมมีอัตราส่วนปุ๋ยตามที่ประเมินของข้าวแต่ละพันธุ์ คือ พันธุ์กข41 ควรใช้สูตรปุ๋ย 25-7-13 ซึ่งใกล้เคียงกับสูตรปุ๋ยสำหรับข้าวพันธุ์ปทุมธานี 1 คือ 24-7-14 ในขณะที่ สูตรปุ๋ยที่เหมาะสมสำหรับข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 คือ 20-8-20

เมื่อเทียบกับปุ๋ยที่แนะนำโดยทั่วไป เช่น ข้าวไม่ไวแสง ใช้ปุ๋ย 46-0-0 จำนวน 10 กิโลกรัมต่อไร่ และ 16-20-20 จำนวน 35 กิโลกรัมต่อไร่ (คิดเป็นปริมาณธาตุอาหารต่อไร่ เท่ากับ 10.2 กิโลกรัม N 7.0 กิโลกรัม P₂O₅ และ 7.0 กิโลกรัม K₂O) เมื่อเทียบกับปริมาณธาตุอาหารที่ต้องใช้ในการผลิตข้าว กข41 ที่ระดับผลผลิต 700 กิโลกรัมต่อไร่ (ข้าวเปลือก + ตอซังครึ่งหนึ่ง ใช้ธาตุอาหาร 17.0 กิโลกรัม N 4.8 กิโลกรัม P₂O₅ และ 8.9 กิโลกรัม K₂O ต่อไร่) พบว่า ปริมาณ N ที่ไ้ยังต่ำกว่าที่ปรากฏในข้าวเปลือกที่นำออกจากดิน และปริมาณ K ต่ำกว่าที่ต้องใช้ในการเติบโตของทั้งต้น ซึ่งยังไม่รวมถึงความเชื่อกันอย่างต่อเนื่องมานานเกินกว่า 60 ปี ว่าไม่จำเป็นต้องให้ปุ๋ย K ในดินนาภาคกลางเพราะมีธาตุนี้ในดินเหนียวในปริมาณมาก ในขณะที่มีการนำธาตุ K ออกจากดินในการผลิตข้าว จำนวนมหาศาลในช่วงเวลานั้น อีกทั้งไม่มีการศึกษาใดยืนยันว่าปริมาณ K ในดินของที่ราบภาคกลางยังมีปริมาณมากอย่างไม่มีสิ้นสุด และดินสามารถปลดปล่อยออกมาในอัตราที่ทันกับที่ต้นข้าวต้องการใช้ ในอีกกรณีหนึ่ง อัตราปุ๋ยสำหรับขาวดอกมะลิ105 ที่ปลูกในภาคอีสาน คือ 46-0-0 จำนวน 25 กิโลกรัมต่อไร่ และ 15-15-15 อีก 20 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นปริมาณธาตุอาหารต่อไร่ เท่ากับ 14.5 กิโลกรัม N, 3.0 กิโลกรัม P₂O₅ และ 3.0 กิโลกรัม K₂O ในขณะที่ ข้าวดอกมะลิ105 ที่ผลผลิตข้าวเปลือก 400 กิโลกรัมต่อไร่ ต้องการธาตุอาหารต่อไร่เท่ากับ 8.2 กิโลกรัม N, 3.7 กิโลกรัม P₂O₅ และ 7.7 กิโลกรัม K₂O จึงแสดงได้ว่า ค่าแนะนำปุ๋ยข้าวที่ให้ทั่วไป เป็นอัตราที่ให้ K ไม่เพียงพอ และไม่มีการให้ Ca และ Mg สำหรับการเติบโตทางลำต้น

อัตราปุ๋ยแนะนำสำหรับข้าวจะพอเพียงสำหรับธาตุ N และ P ในการขดเขยส่วนของข้าวเปลือกที่นำออกจากนา แต่ยังขาด K, Ca และ Mg สำหรับการสร้างต้นและข้าวเปลือก ซึ่งการขาดธาตุอาหารหลัก 3 ชนิดนี้ ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมานาน ทำให้การผลิตข้าวของประเทศไม่สามารถยกระดับผลผลิตขึ้นได้เพราะมีการใส่ดินธาตุอาหารหลักเพียงบางส่วนที่ประมาณเท่ากับที่นำออกจากดินในรูปข้าวเปลือก โดยไม่มีการใส่ธาตุอาหารหลักเพื่อเพิ่มการเติบโตทางลำต้นธาตุอาหารที่มีอยู่ในดินจะถูกหมุนเวียนจากตอซังที่ทิ้งไว้จากฤดูปลูกก่อน ซึ่งหากแม้คืนกลับลงดินหมดก็ได้ เพียงให้สร้างมวลต้นเท่าเดิม ทำให้ธาตุอาหารหลัก โดยเฉพาะ K, Ca และ Mg ได้กลายเป็นตัวจำกัดการสร้างมวลของต้น ส่งผลให้ต้นข้าวไม่สามารถแบ่งส่วนมวลไปสร้างรวงข้าวได้มากขึ้น

สรุป

ความเข้มข้นของธาตุอาหารในทุกส่วน ในช่วงการเจริญเติบโตทางลำต้นมีระดับสูงกว่าระยะเจริญเติบโตทางสืบพันธุ์ ส่วนปริมาณธาตุอาหารในส่วนต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเชิงเส้นตรงกับมวลแห้ง โดยความต้องการ N และ K สูงตั้งแต่ช่วงแรกของการเติบโต ส่วน P, Ca และ Mg ต้องการเพิ่มขึ้นช้า ๆ สม่่าเสมอ ปริมาณธาตุอาหารรวมทั้งต้นของข้าว 3 พันธุ์ มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันในระยะก่อนออกดอก แต่ระยะสืบพันธุ์ของข้าวขาวดอกมะลิ 105 มีการสร้างมวลต้นเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ทำให้มีความต้องการธาตุอาหารสูงกว่าไปจนถึงระยะเก็บเกี่ยว จากอัตราส่วนธาตุอาหารที่ได้ใช้กำหนดอัตราส่วนปุ๋ยเพื่อให้ได้สัดส่วนธาตุอาหารที่เหมาะสมกับความต้องการของข้าวแต่ละพันธุ์

ภาคผนวก

การคำนวณผลลัพธ์ของโครงการ

1. ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เฉพาะค่าปุ๋ยและค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช

ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่เฉพาะค่าปุ๋ยและค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืชลดลง 448 บาทต่อไร่ (มาจากต้นทุนการผลิต ปี 2566 เฉพาะค่าปุ๋ยและค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืชรวมไร่ละ 895 บาท (ค่าปุ๋ย 756 บาทต่อไร่และค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช 139 บาทต่อไร่) ดังนั้น จ่ายค่าปุ๋ยและชีวภัณฑ์ (500 บาทต่อไร่) เหลือ 395 บาทต่อไร่) (หากเปรียบเทียบกับต้นทุนภาพรวมไม่ได้ เนื่องจาก ค่าน้ำมัน ค่าแรงงาน ค่าเช่าที่ ฯลฯ อาจไม่ลดลง)

2. ผลผลิตเฉลี่ยย้อนหลัง 3 ปี ระหว่างปี 2564 – 2566

- จำนวนปีผลผลิตเฉลี่ย 444 กก./ไร่ ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 (533 กก./ไร่)

ปี	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก./ไร่)
2564	60,261,293	26,806,578	445
2565	59,491,825	26,711,735	449
2566	58,411,759	25,569,408	438
เฉลี่ย	59,388,292	26,362,574	444

- จำนวนปีผลผลิตเฉลี่ย 648 กก./ไร่ ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 (778 กก./ไร่)

ปี	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก./ไร่)
2564	8,307,141	5,310,446	639
2565	9,517,803	6,171,197	648
2566	10,581,029	6,917,771	654
เฉลี่ย	9,468,658	6,133,138	648

ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยและชีวภัณฑ์

1. ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ย
 - 1) ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยของราชการ
 - 2) ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ปุ๋ยเอกชนที่กรมวิชาการเกษตรรับรอง
 - 3) ห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรอง ISO / IEC 17025 ที่มีศักยภาพในการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ปุ๋ย

2. ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ชีวภัณฑ์
สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช

